

PRIMENA KLAUZULA O ISKLJUČENJU: ČLAN 1F KONVENCIJE O STATUSU IZBEGLICA IZ 1951. GODINE (2003)

UNHCR donosi ove smernice u skladu sa svojim mandatom koji je sadržan u Statutu Kancelarije visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbeglice iz 1950. godine, u vezi sa članom 35. Konvencije o statusu izbeglica iz 1951. godine, kao i članom II njenog Protokola iz 1967. godine. Ove smernice predstavljaju dopunu *Priručnika o postupcima i kriterijumima za određivanje statusa izbeglice prema Konvenciji iz 1951. godine i Protokolu iz 1967. godine o statusu izbeglica* (redigovano izdanje, Ženeva, januar 1992. godine). U njima je sumirana Zabeleška o primeni klauzula isključenja: član 1F Konvencije o statusu izbeglica iz 1951. godine (4. septembar 2003. godine), koja čini sastavni deo stava UNHCR-a o ovom pitanju. One zamenjuju dokumenta Smernice za primenu klauzula isključenja (UNHCR, Ženeva, 1. decembar 1996. godine) i Beleška o klauzulama isključenja (UNHCR, Ženeva, 30. maj 1997. godine), i predstavljaju rezultat, između ostalog, Drugog kruga globalnih konsultacija o međunarodnoj zaštiti tokom kojeg je ova tema proučavana na zasedanju eksperata u Lisabonu (Portugal), maja 2001. godine. Smatralo se neophodnim da se modernizuju ove smernice u svetlu savremenih promena u oblasti međunarodnog prava. Svrha ovih smernica jeste da daju odgovarajuće pravne instrukcije vladama, pravnim stručnjacima, arbitrima i sudstvu, kao i osoblju UNHCR-a koje sprovodi postupak određivanja izbegličkog statusa na terenu.

I. UVOD

A. ISTORIJSKI PREGLED

1. Stavom 7(d) Statuta UNHCR-a iz 1950. godine, iz člana 1F Konvencije o statusu izbeglica iz 1951. godine (u daljem tekstu: Konvencija iz 1951. godine) i članom 1(5) Konvencije Organizacije afričkog jedinstva iz 1969. godine o specifičnim aspektima izbegličkih problema u Africi (u daljem tekstu: Afrička konvencija) obavezuju se države i UNHCR da uskrate prednosti statusa izbeglice određenim osobama koje bi se u protivnom smatrale izbeglicama. Te odredbe se zajednički nazivaju „klauzule o isključenju“. Ove smernice predstavljaju sažetak ključnih pitanja vezanih za ove odredbe – dodatna uputstva se mogu naći u dokumentu pod nazivom Zabeleška o primeni klauzula isključenja: član 1F Konvencije o statusu izbeglica iz 1951. godine (u daljem tekstu: Zabeleška), koji je sastavni deo ovih smernica.

2. Razlog za klauzule o isključenju, koji treba imati na umu prilikom razmatranja zahteva, jeste da su neka dela toliko teška da se njihovim počiniocima ne može kao izbeglicama omogućiti međunarodna zaštita. Njihova je prvenstvena namena da krivce za okrutna dela i teške masovne zločine a liše međunarodne zaštite izbeglica i da osiguraju da takve osobe ne zloupotrebe instituciju azila da bi izbegle zakonsku odgovornost za svoja dela. Klauzule o isključenju moraju se primenjivati „skrupulozno“ da bi se zaštitio integritet institucije azila, što je priznato u Zaključku br. 82 (XLVIII) Izvršnog komiteta UNHCR-a iz 1997. godine. U isto vreme, s obzirom na moguće ozbiljne posledice isključenja, važno je da se primenjuju sa velikim oprezom i samo nakon potpune procene pojedinačnih okolnosti slučaja. Klauzule o isključenju treba stoga uvek tumačiti na restriktivan način.

3. Klauzule o isključenju u Konvenciji iz 1951. godine iscrpne su. To treba imati na umu kad se tumači član 1(5) Afričke konvencije koji je pisan skoro identičnim jezikom. Član 1F Konvencije iz 1951. godine navodi da se odredbe te Konvencije:

„neće primenjivati na osobe za koje postoje ozbiljni razlozi da se veruje:

(a) da su počinile zločin protiv mira, ratni zločin ili zločin protiv čovečnosti, kako je to definisano u međunarodnim instrumentima donesenim radi uključivanja odredbe o takvim zločinima;

(b) da su počinile teško nepolitičko krivično delo izvan zemlje izbeglištva pre nego što su u nju primljene kao izbeglice;

(c) da su krive za dela koja su u suprotnosti sa ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija.“

B. ODNOS PREMA DRUGIM ODREDBAMA KONVENCIJE IZ 1951. GODINE

4. Član 1F Konvencije iz 1951. godine treba razlikovati od člana 1D koji se primenjuje na posebnu kategoriju osoba koje uživaju zaštitu ili pomoć od drugih organa i agencija Ujedinjenih nacija, osim UNHCR-a.¹ Član 1F također treba razlikovati od člana 1E koji se odnosi na osobe koje nisu u stanju nužde (suprotno uživanju) međunarodne zaštite. Osim toga, klauzule o isključenju ne treba mešati sa članom 33. i 33(2) Konvencije, od kojih se jedan bavi proterivanjem, a drugi povlačenjem zaštite ili odbijanjem zaštite izbeglicama za koje se ustanovi da predstavljaju opasnost za prihvatnu zemlju (na primer, zbog teških krivičnih dela koja su tu počinili). Član 33(2) odnosi se na rizik koji takve izbeglice mogu predstavljati za prihvatnu zemlju.

C. VREMENSKI OKVIR

5. Članovi 1F(a) i 1F(c) odnose se na zločine bez obzira kada i gde su počinjeni. Suprotno tome, član 1F(b) eksplicitno se odnosi na zločine počinjene izvan zemlje izbeglištva pre prijema u tu zemlju u statusu izbeglice.

D. PONIŠTENJE ILI UKIDANJE NA OSNOVU ISKLJUČENJA

6. Kada činjenice koje bi dovele do isključenja izađu na svetlo tek nakon odobrenja izbegličkog statusa, to opravdava poništenje statusa izbeglice na osnovu isključenja. Suprotan slučaj je kada zbog informacija koje dovode u sumnju osnovu po kojoj je osoba isključena, treba preispitati da li su ostvareni uslovi za sticanje izbegličkog statusa. Ukoliko je izbeglica bio uključen u dela iz člana 1F(a) ili 1F(c), to će pokrenuti primenu klauzula o isključenju i ukidanju statusa izbeglice, pod uslovom da se zadovolje svi kriterijumi za primenu ovih klauzula.

E. ODGOVORNOST ZA ODLUČIVANJE O ISKLJUČENJU

7. Zemlje potpisnice Konvencije iz 1951. godine/Protokola iz 1967. godine odnosno Afričke konvencije i UNHCR treba da razmotre da li se klauzule o isključenju primenjuju u kontekstu određivanja statusa izbeglice. Stav 7(d) Statuta UNHCR-a obuhvata slične razloge kao i član 1F Konvencije iz 1951. godine, mada službenici UNHCR-a treba da se oslanjaju na tekst člana 1F, jer on sadrži noviju i precizniju formulaciju.

F. POSLEDICE ISKLJUČENJA

8. Iako se državama zabranjuje da osobama koje su isključile odobre izbeglički status na osnovu Konvencije iz 1951. godine ili na osnovu Afričke konvencije, one nisu ničim obavezane kad je reč o tome kako će dalje postupati u vezi sa tim osobama. Država može odlučiti da odobri isključenoj osobi boravak po drugim osnovima, ali obaveze po međunarodnom pravu mogu zahtevati da se ta osoba krivično goni ili izruči. Odluka UNHCR-a da nekoga isključi iz postupka dobijanja statusa izbeglice znači da ta osoba više ne može primati zaštitu niti pomoć Visokog komesarijata.

9. Isključena osoba može na osnovu drugih međunarodnih instrumenata ipak biti zaštićena od povratka u zemlju u kojoj bi bila izložena riziku od maltretiranja. Na primer, Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovečnih i ponižavajućih postupaka ili kazni iz 1984. godine apsolutno zabranjuje povratak osobe u zemlju u kojoj postoji rizik da će biti podvrgnuta mučenju. Drugi međunarodni i regionalni instrumenti ljudskih prava sadrže slične odredbe.²

II. SUPSTANCIJALNA ANALIZA

A. ČLAN 1F(A): ZLOČINI PROTIV MIRA, RATNI ZLOČINI I ZLOČINI PROTIV ČOVEČNOSTI

10. Među brojnim međunarodnim instrumentima koji nude uputstva o rasponu ovih međunarodnih zločina jesu Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine, četiri Ženevske konvencije za zaštitu žrtava rata iz 1949. godine, i dva dodatna Protokola iz 1977. godine, statuti Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju i Ruandu, Povelja međunarodnog vojnog suda iz 1945. godine (Londonska povelja), kao i nedavno, Statut međunarodnog krivičnog suda iz 1998. godine koji je stupio na snagu 1. jula 2002. godine.

11. Prema Londonskoj povelji, **zločin protiv mira** uključuje „planiranje, pripremanje, pokretanje ili vršenje agresije ili rata kojima se krše međunarodni dogovori, sporazumi i garancije, ili učestvovanje u zajedničkom planiranju ili zaveri za postizanje nečega od gore spomenutog“. S obzirom na prirodu ovog zločina, njega mogu počiniti samo pojedinci na visokim položajima vlasti koji predstavljaju državu ili subjekt sličan državi. U praksi se organi na ovu odredbu retko pozivaju.

12. **Ratni zločini**³ podrazumevaju neka kršenja međunarodnog humanitarnog prava. Iako se takvi zločini mogu počiniti i u međunarodnim i nemeđunarodnim oružanim sukobima, sadržaj zločina zavisi od prirode sukoba. Ratni zločini obuhvataju takva dela kao što je namerno ubijanje i mučenje civila, pokretanje nesistematskih napada na civile i namerno lišavanje civila i ratnih zarobljenika prava na pravično i redovno suđenje.

13. Karakteristika **zločina protiv čovečnosti**⁴, u koje spadaju takva dela kao što su genocid, ubistvo, silovanje i mučenje, jeste njihovo činjenje u okviru sveobuhvatnog i sistematskog napada usmerenog protiv civilnog stanovništva. Ali i jedno jedino delo može predstavljati zločin protiv čovečnosti ukoliko je deo celovitog sistema ili sere sistematskih i ponavljanih dela. S obzirom da se ovakvi zločini mogu dešavati kako u miru tako i tokom oružanog sukoba, ovo je najšira kategorija po članu 1F(a).

B. ČLAN 1F(B): OZBILJNA NEPOLITIČKA KRIVIČNA DELA

14. Ova kategorija ne obuhvata manje prekršaje niti zabrane na zakonito ostvarivanje ljudskih prava. Prilikom odlučivanja o tome da li je određeno delo dovoljno **ozbiljno**, relevantniji su međunarodni od lokalnih standarda. Sledeće faktore treba uzeti u obzir: priroda krivičnog dela, stvarna nanesena šteta, oblik postupka krivičnog gonjenja, priroda kazne, kao i da li bi većina sudova to smatrala teškim krivičnim delom. Tako bi se, na primer, ubistvo, silovanje i oružana pljačka nesumnjivo okarakterisali kao teška krivična dela, dok sitna krađa očigledno ne bi.

15. Teško krivično delo treba smatrati **nepolitičkim** kad su drugi motivi (kao što su lični razlozi ili dobit) dominantna karakteristika konkretnog krivičnog dela. Tamo gde ne postoji jasna veza između krivičnog dela i njegovog navodnog političkog motiva ili kada je to delo nesrazmerno navodnom političkom cilju, dominantni su nepolitički motivi.⁵ Motivacija, kontekst, metode i proporcionalnost krivičnog dela sa njegovim ciljevima značajni su faktori u ocenjivanju njegove političke prirode. Činjenica da je određeno krivično delo označeno kao nepolitičko jeste značajna za sporazum o izručenju, ali nije sama po sebi presudna. Dela flagrantnog nasilja, kao što su dela za koje se najčešće smatra da su „terorističke“ prirode, skoro će sigurno pasti na testu premoći jer su potpuno nesrazmerna ikakvom političkom cilju. Osim toga, da bi se krivično delo smatralo političkim po svojoj prirodi, politički ciljevi treba da budu konzistentni principima ljudskih prava.

16. Član 1F(b) takođe podrazumeva da je počinjeno krivično delo „izvan zemlje izbeglištva pre nego što su u nju prihvaćene kao izbeglice“. Osobama koje počine „teška nepolitička krivična dela“ u zemlji izbeglištva sudiće se na procesu po krivičnom zakonu te zemlje, a u slučaju naročito teških krivičnih dela, po članu 32. i 33(2) Konvencije iz 1951. godine.

C. ČLAN 1F(C): DELA SUPROTA CILJEVIMA I NAČELIMA UJEDINJENIH NACIJA

17. S obzirom na široke, opšte uslove ciljeva i načela Ujedinjenih nacija, opseg ove kategorije je prilično nejasan i stoga treba čitati uže. I zaista, on se retko primenjuje i vrlo je verovatno da će se u mnogim slučajevima ionako primeniti član 1F(a) ili 1F(b). Član 1F(c) se koristi samo u ekstremnim okolnostima aktivnošću koja zadire u samu osnovu koegzistencije međunarodne zajednice. Takva aktivnost mora imati međunarodnu dimenziju. Zločini koji mogu uticati na međunarodni mir, sigurnost i miroljubive odnose među državama, kao i ozbiljne i istrajne povrede ljudskih prava spadaju u ovu kategoriju. S obzirom da članovi 1. i 2. Povelje Ujedinjenih nacija esencijalno postavljaju fundamentalne principe kojih se države moraju pridržavati u uzajamnim odnosima, čini se da su u principu samo osobe koje su u poziciji moći u državi ili subjektu sličnom državi u mogućnosti da počine takva dela. U slučajevima koji uključuju teroristički napad, korektna primena člana 1F(c) podrazumeva procenu do koje mere taj čin predstavlja kršenje na međunarodnom planu – po težini, međunarodnom uticaju i implikacijama po međunarodni mir i sigurnost.

D. INDIVIDUALNA ODGOVORNOST

18. Da bi se isključenje obrazložilo, mora se utvrditi individualna odgovornost za zločin iz člana 1F. Posebna razmatranja vezana za zločine protiv mira i dela protiv ciljeva i načela Ujedinjenih nacija već su data u gornjem tekstu. Uopšte, individualna odgovornost proističe od pojedinca koji je počinio ili znatno doprineo činjenju krivičnog dela, uz znanje da njegovo delo ili propust da deluje predstavljaju krivično delo. Nije neophodno da konkretni pojedinac fizički počinio spomenuto krivično delo. Podsticanje, pomaganje, saučestvovanje i učestvovanje u zajedničkom krivičnom delu – dovoljno je.

19. Činjenica da je osoba u određeno vreme bila na višem položaju u represivnoj vladi ili da je bila član organizacije uključene u nezakonito nasilje ne povlači sama po sebi individualnu odgovornost za dela koja podležu isključenju. Pretpostavka o odgovornosti može, međutim, nastati ako je ta osoba ostala član vlade koja očigledno vrši aktivnosti koje obuhvata član 1F. Osim toga, ciljevi, aktivnosti i metode nekih grupa izrazito su nasilne prirode, pa stoga dobrovoljna pripadnost može da pokrene pretpostavku individualne odgovornosti. Potrebno je biti posebno oprezan pri pokretanju odgovornosti, da se razmotre stvarne aktivnosti grupe u pitanju, njena organizaciona struktura, položaj konkretnog pojedinca u toj strukturi, njegova mogućnost da znatno utiče na aktivnosti grupe, kao i moguće fragmentacije grupe. Osim toga, takve pretpostavke u kontekstu azilskog postupka mogu biti i opovrgnute.

20. Kad se radi o bivšim borcima, ne treba ih obavezno smatrati isključenim, ukoliko naravno nisu prijavljene ozbiljne povrede međunarodnih instrumenata kojima se utvrđuju ljudska prava i međunarodnog humanitarnog prava ili se na njih ukazuje u pojedinom slučaju.

E. OSNOVA ZA ODBIJANJE INDIVIDUALNE ODGOVORNOSTI

21. Krivična odgovornost se, normalno, može pokrenuti samo kada je ta osoba počinila materijalne elemente krivičnog dela znajući i sa namerom. Kad nije zadovoljen mentalni elemenat, na primer zbog nepoznavanja ključne činjenice, individualna krivična odgovornost se neće utvrđivati. U nekim slučajevima, osoba možda nema mentalnu sposobnost da se smatra odgovornom za zločin, na primer zbog ludila, mentalnog hendikepa, prisilne opijenosti ili, u slučaju dece, zbog nezrelosti.

22. Treba razmotriti faktore za koje se generalno smatra da predstavljaju odbranu od krivične odgovornosti. Na primer, odbrana koja se temelji na naredbi pretpostavljenog a primenjivati će se pretežno samo onda kada je ta osoba po zakonu bila obavezna poštovati naredbu, nije bila svesna nezakonitosti, a naredba po sebi nije bila očigledno nezakonita. Što se tiče prisile, odbrana na temelju prisile primenjuje se kada je konkretno delo počinjeno zbog toga što je bilo nužno i razumno da osoba u pitanju izbegne pretnju neposredne smrti ili stalnu ili neposrednu telesnu povredu, svoju ili druge osobe, kao i da ta osoba nije imala nameru naneti veću štetu od one koju je želela da izbegne. Delo počinjeno u samoodbrani ili odbrani drugih lica ili imovine mora biti razumno i srazmerno pretnji.

23. Kad se smatra da je došlo do **okajanja** krivičnog dela, primena klauzula o isključenju možda više neće biti opravdana. To može biti slučaj kada je osoba odslužila kaznu za dato krivično delo, ili možda ako je prošlo mnogo vremena od kada je delo počinjeno. Relevantni faktori bi bili ozbiljnost krivičnog dela, koliko je vremena prošlo i svaki izraz kajanja koji je osoba u pitanju pokazala. U razmatranju učinka svakog pomilovanja ili amnestije treba razmotriti da li ona odražava demokratsku volju relevantne zemlje i da li je osoba odgovorna na neki drugi način. Neka krivična dela su, međutim, tako teška i okrutna da se primena člana 1F i dalje smatra opravdanom, uprkos postojanju pomilovanja ili amnestije.

F. RAZMATRANJA PROPORCIONALNOSTI

24. Uključivanje testa proporcionalnosti pri razmatranju isključenja i njegovih posledica predstavlja koristan analitički instrumenat kojim se osigurava da se klauzule o isključenju primenjuju na način konzistentan prvenstveno humanitarnom cilju i nameni Konvencije iz 1951. godine. Ovaj koncept je evoluirao naročito u vezi sa članom 1F(b) i predstavlja temeljan princip mnogih oblasti međunarodnih propisa. Kao i kod svakog izuzetka od garancije ljudskih prava, klauzule o isključenju moraju stoga da se primenjuju na način proporcionalan njihovom cilju, tako da se težina krivičnog dela u pitanju odmeri sa posledicama isključivanja. Takva analiza proporcionalnosti, međutim, neće se normalno tražiti u slučaju zločina protiv mira, zločina protiv čovečnosti i dela iz člana 1F(c), jer su ta dela okvalifikovana kao teški zločini. Relevantna je, međutim, za zločine iz člana 1F(b) i manje ozbiljne ratne zločine iz člana 1F(a).

G. POSEBNA DELA I SPECIJALNI SLUČAJEVI

25. Uprkos nepostojanju međunarodno dogovorene definicije **terorizma**⁶, dela za koja se obično smatra da su po prirodi teroristička obično potpadaju pod klauzule o isključenju iako član 1F ne sadrži nijednu odredbu u vezi sa borbom protiv terorizma. Međutim, razmatranje klauzula o isključenju često je nepotrebno jer osumnjičeni terorista možda i ne ostvaruje pravo na izbeglički status jer je strah koji on oseća strah od legitimnog krivičnog gonjenja, a ne od proganjanja iz konvencijskih razloga.

26. Od svih klauzula o isključenju, član 1F(b) je možda posebno relevantan jer dela terorističkog nasilja najčešće nisu u srazmeri sa bilo kakvim izjavljenim političkim ciljem. Svaki slučaj će iziskivati pojedinačno razmatranje. Činjenica da je neka osoba na državnoj ili međunarodnoj listi osumnjičenih za terorizam (ili član neke označene terorističke organizacije) trebalo bi da pokrene razmatranje klauzula o isključenju, ali neće sama po sebi generalno dati dovoljno dokaza da se opravda isključenje. Isključenje ne treba da se bazira samo na članstvu u određenoj organizaciji, iako se može pokrenuti pretpostavka o individualnoj odgovornosti ako je organizacija poznata u javnosti kao notorno nasilna, a članstvo je dobrovoljno. U takvim slučajevima je neophodno ispitati ulogu pojedinca i njegovu poziciju u organizaciji, njegove lične aktivnosti, kao i slična pitanja kako je to naglašeno u tački 19. u gornjem tekstu.

27. Kako će delo **otmice aviona** skoro sigurno biti okvalifikovano kao „teško krivično delo“ po članu 1F(b), samo izuzetno snažne okolnosti mogu opravdati neisključenje. Dela **mučenja** su prema međunarodnom pravu zabranjena. Zavisno od konteksta, ona će generalno dati povoda isključenju prema članu 1F.

28. Klauzule o isključenju se u principu primenjuju i na **maloletna lica**, ali samo ako su u dobu kad su krivično odgovorni i imaju mentalnu sposobnost da se smatraju odgovornim za predmetno krivično delo. S obzirom na ugroženost dece, treba biti posebno pažljiv u razmatranju isključenja u vezi sa maloletnim licima, i odbrana poput prinude trebalo bi da bude pažljivo ispitana. Kada UNHCR sprovodi određivanje statusa izbeglica u skladu sa svojim mandatom, u ovakvim slučajevima se treba obratiti Glavnoj kancelariji pre donošenja konačne odluke.

29. Kada se glavni podnositelac zahteva isključi iz izbegličkog statusa, članovi njegove porodice će morati da uspostave svoj vlastiti osnov za priznanje izbegličkog statusa. Ako im taj status bude priznat, pojedinac koji je isključen iz statusa ne može se osloniti na pravo jedinstva porodice kako bi za sebe osigurao zaštitu ili pomoć koje se osiguravaju izbeglicama.

30. Klauzule o isključenju se takođe mogu primeniti u situacijama **masovnog priliva**, iako potrebno individualno proveravanje može u praksi prouzrokovati operativne i praktične poteškoće. Uprkos tome, dok se te provere ne obave, sve osobe treba da dobiju zaštitu i pomoć, dok vojni elementi treba da budu odvojeni od civilne izbegličke populacije.

III. PROCEDURALNA PITANJA

31. S obzirom na teške posledice isključenja, od posebne je važnosti da se stroge proceduralne **zaštitne mere** ugrade u postupak u okviru koga se odlučuje o isključenju. Odluke o isključenju u principu treba donositi u kontekstu **redovnog postupka za određivanje izbegličkog statusa**, a ne u prethodnom ili skraćenom postupku, tako da se može napraviti puna činjenična i pravna procena slučaja. Izuzetna priroda člana 1F sugeriše da uključjenje treba generalno razmatrati pre isključenja, s tim da ne postoji nikakva čvrsta formula. Isključenje se, izuzetno, može razmatrati i bez posebnog pozivanja na pitanja uključjenja (i) u slučaju optužnice međunarodnog krivičnog suda; (ii) u slučajevima kada postoji očigledan i dostupan dokaz koji snažno ukazuje na uključjenost podnosioca zahteva u teškim zločinima, posebno u delima iz člana 1F(c), i (iii) u fazi žalbe u slučajevima kada je isključenje sporno pitanje.

32. **Specijalizovani odeli za isključenje** mogli bi se osnovati unutar institucije odgovorne za određivanje izbegličkog statusa, koje bi ekspeditivno radile na slučajevima isključenja. Bilo bi mudro odgađati odluke o isključenju do okončanja svih domaćih krivičnih postupaka jer bi ovo poslednje moglo imati ozbiljne implikacije na traženje azila. Generalno, međutim, zahtev izbeglice se mora rešiti konačnom odlukom pre izvršenja bilo kojeg naloga za izručenje.

33. U svakom trenutku se mora poštovati **tajnost** zahteva za azil. U izuzetnim okolnostima kontakti sa zemljom porekla/matičnom zemljom mogu biti opravdani iz sigurnosnih razloga, ali se čak ni tada zahtev za azil ne sme otkrivati.

34. **Teret dokazivanja** koji se odnosi na isključenje leži na državi (ili UNHCR-u) i, kao i u svim postupcima za određivanje

izbegličkog statusa, treba primeniti princip *in dubio pro reo* u vezi sa datim podnosiocem zahteva. Međutim, kada je osoba u pitanju optužena od strane međunarodnog krivičnog suda, ili kad se pretpostavlja individualna odgovornost za dela koja povlače isključenje, kako je to opisano u tački 19. ovih smernica, teret dokazivanja se poništava uz stvaranje pretpostavke za isključenje koja se može osporiti.

35. Da bi se zadovoljio **standard dokaza** po članu 1F, potreban je jasan i verodostojan dokaz. Nije neophodno da je prijavljeni pojedinac bio osuđen za krivično delo, niti treba zadovoljiti krivični standard dokaza. Priznanja i svedočenja svedoka, na primer, mogu biti dovoljni ako su pouzdani. Nedostatak saradnje podnosioca zahteva sam po sebi ne predstavlja krivicu na osnovu koje bi podnosilac zahteva bio isključen u nedostatku jasnog i uverljivog dokaza. Međutim, razmatranje isključenja može biti irelevantno ako nesaradnja znači da osnova za zahtev za azil ne može biti utvrđena.

36. Isključenje se ne sme zasnivati na **osetljivom dokazu** koji osoba u pitanju ne može opovrgnuti. Izuzetno, anonimni dokaz (gde je izvor prikriven) može se uzeti u obzir, ali samo kad je to apsolutno neophodno da se zaštiti sigurnost svedoka, dok sposobnost tražioca azila da opovrgne srž dokaza nije opterećena predrasudom. Pri isključenju se ne treba oslanjati na tajni dokaz ili dokaz iz fotoaparata (gde je srž takođe skrivena). Kad se radi o pitanjima od nacionalne sigurnosti, ona se mogu zaštititi uvođenjem proceduralnih zaštitnih mera koje takođe poštuju i prava tražioca azila na korektan postupak.

UNHCR

Ženeva,

4. septembar 2003. godine

1 Vidi dokument UNHCR-a Beleška o mogućnosti primene člana 1D Konvencije iz 1951. o statusu izbeglica na palestinske izbeglice (Note on the Applicability of Article 1D of the 1951 Convention relating to the Status of Refugees to Palestinian Refugees), oktobar 2002. godine.

2 Za više detalja vidi Aneks A Zabeleške uz ove smernice.

3 Za instrumente kojima se definišu ratni zločini vidi Aneks B Zabeleške.

4 Za instrumente kojima se definišu zločini protiv čovečnosti vidi Aneks C Zabeleške.

5 Vidi pasus 152. UNHCR-ovog *Priručnika o postupcima i kriterijumima za određivanje statusa izbeglice*, Ženeva, redigovano izdanje, 1992. godina.

6 Za instrumente o terorizmu, vidi Aneks D Zabeleške.